

Bindend Studieadvies: vier onwettige criteria

Hoe kun je beoordelen of een student geschikt is voor een bacheloropleiding? De wetgever heeft bepaald dat een student via het Bindend Studieadvies (BSA) mag worden weggestuurd op grond van onvoldoende studieresultaten in het eerste inschrijvingsjaar. Als de student er op een gekozen peildatum niet in geslaagd is een voorgeschreven vorderingenniveau te bereiken, acht men hem of haar ongeschikt voor de desbetreffende opleiding. De wetgever staat niet toe daarbij rekening te houden met deficiënties in het beginniveau van een student of met het feit dat een student later in het studiejaar met de opleiding begonnen is. Het criterium is dus niet het gerealiseerde leertempo (de hoeveelheid leerwinst die de student per gestudeerde maand heeft weten te boeken) en evenmin het gerealiseerde studietempo (het aantal studiepunten dat de student per gestudeerde maand heeft weten te verwerven). Het enige criterium is het vorderingenniveau dat op de gekozen peildatum bereikt is. Wel is door de wetgever bepaald dat men bij het beoordelen van de studiegeschiktheid rekening moet houden met enkele (limitatief opgesomde) persoonsgebonden overmachtsfactoren die de betrokkene belemmerd hebben het geëiste vorderingenniveau te bereiken.

De Onderwijsinspectie heeft onlangs een evaluatie gepubliceerd over de manier waarop de wettelijke BSA-regels in de praktijk worden toegepast.¹ In een vorig blogbericht stelde ik dat de Inspectie onvoldoende heeft getoetst of de gehanteerde BSA-criteria aan de wettelijke regels beantwoorden.² Ik zal hier vier onwettige BSA-criteria behandelen die bij opleidingen in zwang zijn. Deze hebben betrekking op late starters, entreetoetsen, toegekende vrijstellingen en toepassing van een hardheidsclausule.

In een persbericht naar aanleiding van het evaluatieonderzoek dat door de Onderwijsinspectie is verricht, pleit de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) het BSA af te schaffen omdat deze wettelijke regeling door de instellingen wordt misbruikt met het doel de rendementen te verhogen.³ Het BSA wordt gebruikt als stok achter de deur om studenten tot een zo hoog mogelijk studietempo aan te zetten en als instrument om minder vlotte studenten en studenten met een lager beginniveau te dumpen.⁴ Daarmee wordt het eigenlijke doel van het BSA (bepaling van de studiegeschiktheid en bevordering dat iedere student zo snel mogelijk in de juiste studie terecht komt) verwaarloosd. In haar evaluatierapport gaat de Inspectie echter niet op mogelijk misbruik van het BSA in. Hieronder geef ik vier voorbeelden van onwettige BSA-praktijken die op misbruik wijzen.

1. Faciliteiten voor late starters

In het *Digitaal Decanenhandboek* van LosHBO wordt bericht dat sommige HBO-opleidingen de BSA-beschikking twaalf maanden na de feitelijke start van de studie opleggen, ook als een student later in het studiejaar met de studie gestart is.⁵ Dat is op het eerste gezicht een sympathieke geste, maar het is tevens een symptoom van het streven om *alle* studenten (dus ook de late starters) in een zo hoog mogelijk tempo door het programma heen te jagen. Hoe dat ook zij, deze uitgestelde peildatum is in strijd met het Uitvoeringsbesluit WHW: een late start behoort niet tot de overmachtsfactoren waarmee rekening mag worden gehouden.

2. Entreetoets Taal en/of Rekenen

Studenten die de Nederlandse taal slecht beheersen of die niet goed kunnen rekenen: faculteiten zijn ze liever kwijt dan rijk. Ze zijn weliswaar niet ongeschikt, maar ze hebben extra studietijd en extra begeleiding nodig om hun taal- en/of rekenachterstanden in te lopen. In steeds meer opleidingen wordt een entreetoets Taal afgenomen (en soms ook een entreetoets Rekenen) om de toestroom van studenten met een deficiënt beginniveau in te dammen. Het is wettelijk verboden de uitkomst van deze assessment mee te wegen bij het opleggen van een BSA-beschikking, want het BSA mag uitsluitend op studieresultaten gebaseerd worden. In principe is het echter toegestaan dat men van studenten eist dat ze op de BSA-peildatum met succes een taal- en/of rekentoets hebben afgelegd, maar dat kan slechts als men in de Onderwijs- en Examenregeling bepaald heeft dat deze toets een onderwijseenheid is die deel uitmaakt van het eerstejaarsprogramma van de desbetreffende opleiding en dat er ook studiepunten aan verbonden zijn, aangepast aan de studielast die voor de gemiddelde student gemoeid is met het voorbereiden en afleggen van die toets.⁶ Als aan deze voorwaarde niet voldaan is, mag op basis van een onvoldoende taal- en/of rekentoets geen BSA worden opgelegd. In het verleden is echter gebleken dat sommige lerarenopleidingen die voorwaarde aan hun laars lappen en dus een onwettig BSA-criterium hanteren.⁷ Zoals ik eerder bericht heb, is ook de Rechtenfaculteit van de Erasmusuniversiteit een goede kandidaat voor de schandpaal.⁸

3. Vrijstellingen

Als een student op de BSA-peildatum alle onderdelen van het eerstejaarsprogramma voltooid heeft, kan hem of haar uiteraard geen BSA-beschikking worden opgelegd. Daarbij is het niet van belang of de student alle (of sommige) onderdelen via een vrijstelling afgetekend heeft gekregen.

Maar omgekeerd moet iedere student die een bacheloropleiding instroomt, aan de BSA-procedure worden onderworpen, ongeacht het aantal vrijstellingen dat hij of zij bij binnenkomst weet te verwerven. Indien geëist wordt dat studenten op de BSA-peildatum slechts enkele met name genoemde vakken voltooid hebben, dan kan er geen BSA-beschikking worden opgelegd als al die vakken zijn afgetekend, ongeacht de vraag of dat op grond van een tentamenprestatie dan wel op grond van een vrijstelling is geschied.

De vraag rijst evenwel welk criterium moet worden aangelegd als studenten op de BSA-peildatum een bepaald aantal studiepunten behaald moeten hebben: tellen verkregen vrijstellingen in dat puntenaantal mee? Bij de Rechtenfaculteit van de VU is dat wel het geval.⁹ In de Rechtenfaculteit van de UvA daarentegen tellen verkregen vrijstellingen niet mee.¹⁰ Me dunkt dat de UvA hiermee buiten haar boekje gaat. Twee studenten van gelijk (hoog) beginniveau worden hier ongelijk behandeld op grond van het kale feit dat dit hoge beginniveau bij de een is omgezet in vrijstellingen terwijl de ander weliswaar geen vrijstellingen heeft aangevraagd maar de desbetreffende vakken op z'n sloffen haalt. De wettelijke BSA-regeling wordt hier door de faculteit misbruikt voor een doel waarvoor zij niet bestemd is. Het wettelijke doel is ongeschikte studenten te identificeren en door te geleiden, terwijl het UvA-doel in dat geval kennelijk is geschikte studenten tot een hoger studietempo aan te zetten.

4. Hardheidsclausule

*De decaan van de faculteit kan in bijzondere gevallen, waarin toepassing van de regeling tot onevenredige benadeling of onbillijkheden van zwaarwegende aard zou leiden, ten gunste van de student hiervan afwijken.*¹⁰ Deze clausule (opgenomen in de BSA-regeling van de UvA-Rechtenfaculteit) klinkt sympathiek, maar het is ook een vrijbrief om a) uiterst strenge BSA-criteria te hanteren die vooral bedoeld zijn eerstejaarsstudenten in hun studietempo op te jagen, b) die criteria naar willekeur buiten toepassing te stellen, en c) de regels van het Uitvoeringsbesluit WHW te omzeilen. Het Uitvoeringsbesluit geeft een limitatieve opsomming van persoonlijke omstandigheden waarmee rekening mag worden gehouden. En het is dus onwettig om via een hardheidsclausule andere dan de door de wetgever bedoelde categorieën studenten te bevoordelen (bv. topsporters, student-ondernemers, buitenlandse studenten die veel geld in het laatje brengen, veelbelovende honoursstudenten of studenten die twee studies combineren).

De Onderwijsinspectie heeft als wettelijke taak toe te zien op de naleving van wet- en regelgeving door de instellingen van hoger onderwijs. In de praktijk komt er van die taak niet zoveel terecht. Maar het is onbevredigend dat de Inspectie zelfs in een themaonderzoek over een specifiek beleidsonderwerp (het Bindend Studieadvies) onwettig handelen van de instellingen over het hoofd of zelfs door de vingers ziet.

Wes Holleman

weblog onderwijs 18-3-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.onderwijsinspectie.nl/site/actueel/publicaties/Met+beide+benen+op+de+grond.html>

² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1522>

³ http://www.lsvb.nl/pers/100310_weg-met-het-bsa.html (10/3/2010)

⁴ Zie het meest recente VSNU-overzicht van gehanteerde BSA-criteria:

<http://www.vsnu.nl/web/show/id=88353/langid=43>

⁵ <http://www.loshbo.nl/ddh/main.asp?subID=131>

⁶ http://www.loshbo.nl/nieuwsbrief_archief_detail.asp?s=&c=36

⁷ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=344>

⁸ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=548>

⁹ <http://www.rechten.vu.nl/nl/studenten/reglement/bsa/vrijstellingen/index.asp>

¹⁰ <http://www.studeren.uva.nl/rechten-bachelors/object.cfm/objectid=91E023B4-81B6-41A4-8C03B4776B8234D0>